

Revista de Filosofie Analitică

Volumul I, 1°, Iulie-Decembrie 2007, pp. 140-151

PUBLICAȚII și EVENIMENTE

Gerard Stan, *Cunoaștere și adevăr*; Editura Universității "Al.I. Cuza", Iași, 2007, 250 pp. ISBN: 978-973-703-148-2.

Lucrarea reprezintă o trecere în revistă, într-o manieră introductivă, a câtorva probleme de bază ale epistemologiei, având tot timpul însă în atenție clarificarea relației ce există între "cunoaștere" și "adevăr." Epistemologia este înțeleasă drept încercare de a clarifica expresii de genul "cunosc că p ", "știu că p ", " p este adevărată", " p este întemeiată" etc. *Prima parte* a lucrării, după o prealabilă respingere a principalelor argumente promovate de scepticism și după o evidențiere a celor mai reușite argumente epistemiste, este dedicată analizei conceptuale a lui "a cunoaște." Sunt evidențiate mai multe modalități în care a fost efectuată această analiză în epistemologia clasică, precum și contraexemplele formulate de Gettier la adresa aceluia gen de analiză. O atenție deosebită este acordată evaluării critice a diverselor variante de reliabilism, soluții formulate pentru depășirea dificultăților sesizate de Gettier în analiza clasică a cunoașterii. Autorul tinde să dea credit "reliabilismului indicatorilor demni de încredere", adevărul fiind considerat cel mai important indicator al cunoașterii, și respinge "reliabilismul proceselor demne de încredere" în baza unor bune argumente formulate de diverși epistemologi, dar și în baza credinței sale că reliabilismul de acest gen este o altă formă de a susține că "există surse care întemeiază cunoașterea."

În *partea a doua* a lucrării sunt evidențiate acele surse care îl pot duce pe un subiect epistemic în posesia unei opinii. Sunt examinate patru surse esențiale ale opiniilor: experiența senzorial-perceptivă, activitatea rațional-discursivă, experiența nemijlocită a datelor din memorie și intuiția. Concluzia este una de factură popperiană: nu există surse magice ale cunoașterii, nu există surse care să ne ofere, în mod garantat, cunoștințe sau adevăruri. Orice sursă ne furnizează simple opinii care, evaluate separat de opinii anterioare (adevărate și întemeiate), nu pot fi socotite cunoștințe.

Ultima parte a lucrării analizează principalele încercări de a clarifica "adevărul". În primul rând, sunt evaluate critic accepțiunile clasice, de factură metafizică, ale adevărului ("corespondența cu realitatea" și "coerența"); aceste abordări consideră întrebarea "Care este natura adevărului?" esențială pentru orice discuție filosofică legată de adevăr. Autorul crede că odată cu abordarea pragmatistă a adevărului acest gen de întrebare începe să piardă din importanță. În al doilea rând, sunt evaluate acele teorii care pleacă de la premisa că o investigație asupra adevărului nu ar mai trebui să ia în calcul probleme de genul "definiția adevărului", "criteriile adevărului", "natura adevărului", ci doar problemele derivate din

utilizarea predicatului “adevărat” în vorbire. Astfel, după o discuție privind purtătorii adevărului, sunt cercetate critic principalele abordări deflaționiste ale adevărului (teoria adevărului redundantă, teoria performativă a adevărului, teoria prosentențială a adevărului, teoria “eliminării ghilimelelor”) și este evidențiată irelevanța lor epistemologică. La întrebarea “Putem concepe «cunoașterea» fără «adevăr»?”, autorul oferă un răspuns negativ. Dacă adevărul nu ar fi necesar cunoașterii, ar trebui admis ca fiind rezonabil un gen de reliabilism al indicatorilor demni de încredere. Pe lângă contraargumentele menționate în prima parte a lucrării la adresa unei asemenea soluții, autorul adaugă încă unul: a spune “că *p*” reprezintă cunoaștere presupune mult mai mult decât buna derulare a unor procese ce fac posibilă cogniția. Acest “mai mult” vizează tocmai *capacitatea de a corela epistemic informații* colectate prin canale care, în esența lor, sunt neutre din punct de vedere epistemic. Or, “a corela epistemic informații” înseamnă a stabili relații între opinii în funcție de capacitatea lor de a sluji drept temei sau de a fi întemeiate, de a fi adevărate, sau de a se corela cu opinii cunoscute deja drept adevărate etc.

Cartea este structurată în trei capitole distincte. Primul capitol, “Opinie, cunoaștere, tipuri de cunoștințe”, cuprinde zece subcapitole din care menționăm următoarele: *Scepticism vs. epistemism*, *Puncte de vedere asupra naturii opiniei*, *Opinii raționale și opinii iraționale*, *Modalități de fixare a opiniilor*, *Opinia adevărată reprezintă cunoaștere?*, *Analiza tradițională a cunoașterii*, *Contraexemplele de tip Gettier*, *De la justificționism, către reliabilism*. Capitolul al doilea, “Cunoașterea și sursele sale”, cuprinde următoarele subcapitole: *Empiric și perceptiv în cunoaștere (Percepție și oglindire, Există o conexiune specială între simțuri și lucruri?, Limitele abordării empiriste a cunoașterii)*, *Raționalismul și cunoașterea rațional-discursivă (Metodă și adevăr în epistemologia raționalistă clasică, Epistemologia raționalistă și doctrina ideilor înnăscute, Obiecții la adresa doctrinei raționaliste)*, *Cunoaștere și memorie*, *Cunoașterea prin intuiție*. Ultimul capitol al lucrării, “Adevăr și cunoaștere”, conține următoarele subcapitole: *Teoriile clasice ale adevărului*, *Tarski și teoria semantică a adevărului*, *Adevărul ca „identitate cu faptul”*, *Teorii deflaționiste ale adevărului*, *Cunoaștere fără adevăr?*. Și în acest caz, câteva dintre subcapitole cuprind analize pe mai multe niveluri și direcții.

G. Stan este conferențiar în cadrul Departamentului de Filosofie al Universității “A.I. Cuza” din Iași. Domeniile sale de competență sunt epistemologia, filosofia științei și ontologia. A publicat, pe lângă *Cunoaștere și adevăr*, lucrarea *Ordinea naturii și legile științei* (Editura Universității “A.I.

Cuza", Iași, 2004, 377 p.) precum și peste 25 de articole în reviste de specialitate sau volume colective.

Immanuel Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor*; Trad. Filotheia Bogoiu, Valentin Mureșan, Miki Ota, Radu Gabriel Pârvu, cu un comentariu de Valentin Mureșan, Humanitas, București, 2007, 462 pp. ISBN: 978-973-50-1066-9.

Întemeierea Metafizicii Moravurilor a fost publicată de Immanuel Kant în 1785 și a marcat în mod decisiv evoluția gândirii morale moderne: ideea întemeierii pe rațiune și aplicării universale a principiilor morale a rămas, în pofida trecerii timpului, o convingere persistentă în etică. Traducerea lucrării, a doua în limba română după cea a lui N. Bagdasar din urmă cu 35 de ani (traducerile mai vechi ale lui I. Colin și T. Brăileanu au o mai restrânsă circulație), este realizată de un colectiv format din Filotheia Bogoiu, Miki Ota, Radu Gabriel Pârvu, colectiv coordonat de către Valentin Mureșan, profesor de filosofie morală la Facultatea de filosofie a Universității din București.

În pofida dificultății recunoscute a operelor lui Kant, volumul de față e destinat unui public larg. Notele explicative și comentariul lui Valentin Mureșan care urmează traducerii (cu trimiteri și explicații dintr-o bibliografie consistentă ce include și lucrările kantiene de filosofie teoretică) duc la includerea în publicul-țintă nu doar a specialiștilor obișnuiți cu rigorile conceptuale kantiene ci și a oricărei persoane, care, posedând noțiuni filosofice de bază, e capabilă să urmărească atent expunerea unei doctrine morale complexe.

Spre deosebire de traducerea lui Bagdasar, versiunea editurii Humanitas beneficiază de elemente ajutătoare importante: împărțirea textului în paragrafe numerotate (fapt ce ușurează semnificativ urmărirea bogatei exegeze kantiene – este știut că, cel puțin printre comentatorii anglo-saxoni, s-a încetățenit de mult această manieră de a trimite la text), introducerea paginării standard din ediția Academiei Prusiene și schematizarea ideilor principale introdusă prin intermediul unor subtitluri. Mai important, notele substanțiale (pp. 121-184) ale lui Valentin Mureșan urmăresc textul și explică în detaliu conceptele-cheie și opțiunile între diferitele variante de traducere.

Elementul principal de sprijin pentru cei care doresc să aprofundeze gândirea morală a lui Kant îl reprezintă însă comentariul la *Întemeierea Metafizicii Moravurilor*; acesta ocupă, în fapt, partea cea mai întinsă a volumului, și anume pp. 187-460.

Conform unei tradiții medievale, păstrată cu sfințenie mai ales în spațiul filosofic anglo-saxon (dar nu numai), comentariul (pentru prima dată într-o carte românească despre etica lui Kant), păstrează un strâns contact cu textul prin analizarea acestuia paragraf cu paragraf. Astfel, *Prefața* și cele trei secțiuni ale lucrării kantiene sunt comentate pe larg în cinci capitole: “Kant și *Critica Rațiunii Practice*” se referă la partea introductivă, “Voința bună și datoria” privește *Secțiunea I*, “Elementele metafizicii moravurilor” și “Formulele imperativului moral” discută *Secțiunea II*, iar capitolul “Cum este posibil un imperativ categoric?” tratează ultima secțiune. Fiecare dintre capitole este la rândul lui împărțit în subcapitole bine delimitate ce tratează ideile distincte ale construcției kantiene.

Pe lângă noutatea unui comentariu analitic al *Întemeierii*, Valentin Mureșan oferă publicului român și interesante elemente de originalitate: poate cel mai controversat punct al lucrării kantiene, formularea Imperativului Categoric, este tratat și interpretat într-o manieră nouă în cel de-al patrulea capitol. Plecând de la disputele aprinse pe care le-a născut subiectul în literatura de exegeză, Valentin Mureșan susține că putem decela în *Întemeierea Metafizicii Moravurilor* trei formule principale și trei formule secundare ale “unicului” principiu suprem al moralității: *formula legii universale*, *formula scopului în sine* și *formula autonomiei* sunt formulele principale și reprezintă principii ale rațiunii pure ale unei ființe finite, conținute în diferite *Idei* ale rațiunii practice, iar *formula legii naturii*, *formula umanității* și *formula imperiului scopurilor* (la care trimite Kant prin pasajul de la II,72) sunt formulele secundare, aplicative, prezentate ca “reguli de judecare” ale *intelectului*.

“Principiul suprem al moralității” trebuie privit, susține autorul, ca o sinteză a primelor două formule principale, cele care dau *criteriul* moralității unei maxime din punctul de vedere al *formeii* și respectiv al *materiei* și având ca ultim temei *Ideea* de autonomie prezentă în cea de-a treia formulă principală. Mai mult, *formula autonomiei* – “A nu alege decât astfel încât maximele alegerii tale să fie totodată cuprinse în același act volitiv ca lege universală” (identificată și de Kant în II, 77 ca “unicul principiu al moralei”) – este principiul suprem al moralității, iar formularea kantiană inițială din I, 17 – “eu nu trebuie să mă port decât astfel încât să pot voi de asemenea ca maxima mea să devină lege universală” – rămâne o exemplificare a capacității rațiunii practice de a genera *Idei* independente de experiență dar care au, totuși, “forță practică.”

Mai departe, formulele secundare devin principii de aplicare, singurele capabile să influențeze voința și comportamentul omului. În interpretarea lui

Valentin Mureșan ele sunt similare unor “canoane de judecare morală”, adevărate reguli de judecare morală ce servesc la evaluarea maximelor concrete.

Comentariul mai conține și o tentativă originală de a interpreta epistemologic construcția teoretică a lui Kant prin prisma așa-zisului “structuralism epistemologic” contemporan (Stegmüller *et al.*), extinzând la filosofia practică analiza similară făcută filosofiei teoretice kantiene de prof. Ilie Pârvu în recenta sa lucrare *Posibilitatea experienței*.

Volumul de față anunță însă o miză mai importantă decât prezentarea unei teorii morale vechi de peste două veacuri; după cum își închieie Valentin Mureșan comentariul: “Actualitatea kantianismului e un fapt cu care cunoscătorii sunt obișnuiți. Și nu poți înțelege mai bine actualitatea unei teorii decât dacă îi cunoști originile. Această carte a fost una despre *originile* kantianismului contemporan.”

Andrei Vasilescu

Valentin Mureșan, *Comentariu la Etica nicomahică*; Humanitas, București, 2007ⁿ, 399 pp. ISBN: 978-973-50-1884-9.

Volumul profesorului Valentin Mureșan, prin forma și stilul adoptat, reprezintă un demers inedit în literatura filosofică românească: pe de o parte este primul comentariu dedicat unei lucrări filosofice în ansamblul ei, în acest caz fiind vorba despre *Etica nicomahică* a lui Aristotel; pe de alta, maniera de apropiere de textul comentat și de reconstruire a argumentelor este menită să pună în lumină firul gândirii filosofului antic în toată complexitatea sa. Din perspectiva acestei ultime idei, cel mai important element de originalitate al acestui comentariu îl reprezintă interpretarea operei aristotelice din perspectiva metodei dialectice, așa cum este prezentată aceasta în *Topica*.

Lucrarea este structurată pe nouă capitole, precedate de un *Cuvânt înainte*, și urmate de o concluzie, o anexă și o bibliografie extinsă pentru etica aristotelică. În *Cuvânt înainte*, Mureșan pune lucrarea sa în relație cu tradiția medievală a așa-numitelor *quaestiones*, tocmai pentru a scoate în evidență centrarea demersului său pe dimensiunea logică, argumentativă a textului. Carențele celor două traduceri în limba română ale *Eticii nicomahice* (T. Brăileanu, S. Petecel) îl determină pe autor să propună patru reguli pe care o bună traducere filosofică trebuie să le respecte. Iar anexa de la finalul volumului conține o traducere a unui fragment din *Etica nicomahică*, *i.e.*, EN I.7, realizată de Cristian Ducu în conformitate cu cele patru reguli.

Capitolele care compun comentariul sunt următoarele: 1. “Aristotel și *Etica Nicomahică*”; 2. “Binele omului”; 3. “Virtutea etică”; 4. “Un exemplu de virtute etică: curajul”; 5. “Un alt exemplu de virtute etică: dreptatea”; 6. “Virtuțile dianoetice”; 7. “Stăpânirea și nestăpânirea de sine”; 8. “Plăcerea și bunurile exterioare”; 9. “Fericirea.” Toate cele nouă capitole au în comun efortul de a reconstrui cât mai coerent argumentele Stagiritului. Din acest motiv, autorul apelează la traduceri consacrate pentru a explica pasajele dificile, iar problemele centrale ale textului comentat sunt discutate din perspectiva celor mai importanți comentatori și sunt puse în relație cu idei prezente în alte lucrări aristotelice.

Este de remarcat interesul lui V. Mureșan pentru relevanța contemporană a lucrării lui Aristotel. Capitolul 6 conține o analogie între teoria lui Aristotel și teoria acțiunii umane propusă de filosoful finlandez contemporan Raimo Tuomela, iar în *Concluzie* se afirmă că spiritul eticii aristotelice este în mod particular relevant pentru spațiul cultural, social și politic românesc fiindcă propune o viziune a moderației și onestității.

Comentariul conține la final și o bibliografie extinsă pentru etica aristotelică realizată de Cristian Ducu. Aceasta este organizată astfel încât să reprezinte un punct de plecare pentru cei care doresc să aprofundeze teme particulare prezente în *Etica nicomahică*.

Așadar, comentariul profesorului Mureșan reprezintă atât o explicitare a textului aristotelic, cât și un model de lectură a unei opere filosofice. Stilul abordat de autor face lucrarea accesibilă și publicului nespecializat, interesat să înțeleagă una dintre cele mai influente lucrări de filosofie morală.

Alexandru Lucinescu

Graham Priest, *Dincolo de limitele gândirii*; Trad. Dumitru Gheorghiu, Paralela 45, București, 2007, 516 pp. ISBN: 978-973-47-0014-1.

Monografia *Dincolo de limitele gândirii* a filosofului englez Graham Priest este deja o lucrare de referință a filosofiei analitice. Apărută într-o primă ediție în 1995, ea a fost republicată în 2002 într-o formă ușor extinsă, cuprinzând două noi capitole dedicate lui Martin Heidegger și filosofului indian Nāgārjuna, precum și câteva reflecții suplimentare cu privire la principalele teze susținute în carte și obiecțiile ce le-au fost aduse. Această a doua ediție este astăzi disponibilă publicului român în traducerea lui Dumitru Gheorghiu.

Graham Priest, profesor de filosofie la Universitatea din Melbourne (Australia) și la Universitatea St. Andrews (Scoția), este cunoscut în spațiul filosofic de limbă engleză ca susținător al dialetheismului și al logicilor

paraconsistente. Dialetheismul este teza că există contradicții adevărate, iar logicile paraconsistente sunt sisteme formale în care nu este acceptată ideea că dintr-o contradicție decurge orice (cunoscută și sub numele de “regula exploziei”). Desigur, cele două viziuni sunt strâns legate: un dialetheist este obligat să adere la o logică paraconsistentă pentru a putea propune o poziție teoretică coerentă.

Chiar dacă au trecut deja peste 20 de ani de când Priest și-a expus pentru prima dată aceste idei în articole precum *Introduction to Paraconsistent Logic* sau *Contradiction, Belief and Rationality*, dialetheismul este privit în continuare, de majoritatea filosofilor, în cel mai bun caz cu neîncredere; în cel mai rău caz, cu perplexitate. Ideea că atât o propoziție, cât și negația ei pot fi adevărate în același timp și sub același raport pare să intre în conflict nu numai cu legea aristotelică a non-contradicției, ci și cu bunul-simț. Și totuși, filosofilor ar trebui să le fie familiare situațiile în care două raționamente sau două ramuri ale aceluiași raționament ne duc la concluzii incompatibile: în tradiția filosofică, ele sunt numite aporii, paradoxuri sau antinomii, iar ceea ce le provoacă este încercarea de a gândi ceea ce nu poate fi gândit, de a depăși limitele gândirii – adică, potrivit împărțirii propuse de Priest, limitele exprimării, ale iterării, ale cogniției sau ale conceperii. În cazul fiecărei astfel de aporii sau antinomii, spune Priest, avem de-a face cu o totalitate (a tuturor lucrurilor exprimabile, conceptibile *etc.*) și cu o operație sau o mișcare a gândirii care ne duce, prin intermediul unei forme de auto-referință, la un obiect ce se află simultan înăuntru și în afara totalității (ceea ce el numește Închidere și Transcendență), adică la o contradicție.

Dincolo de limitele gândirii este menită să așeze într-o lumină nouă, cu ajutorul instrumentarului conceptual menționat, cele mai importante astfel de antinomii din istoria filosofiei, folosind în același timp aceste antinomii pentru a sprijini plauzibilitatea dialetheismului. Atitudinea filosofică ultimă în fața acestor contradicții, potrivit lui Priest, trebuie să fie acceptarea lor în cel mai deplin sens al cuvântului: ele exprimă ideea fundamentală – și ea o contradicție adevărată – că limitele gândirii sunt granițe ce nu pot fi depășite, dar sunt totuși depășite. Aporiile aristotelice legate de materia primă sau de infinitul în act, paradoxurile scepticismului și relativismului antic sau antinomiile argumentului ontologic anselmian sunt considerate etape istorice care au culminat cu teoretizarea deplină a contradicțiilor de la limitele gândirii, realizată de Kant (cu faimoasele sale antinomii ale rațiunii) și Hegel, care afirmă că lumea este caracterizată de contradicții. Este urmărită apoi dezvoltarea formală a acestui nucleu ideatic sub forma paradoxurilor auto-referinței, în operele unor logicieni și filosofi precum Cantor, Russell, Ramsey

et al.. În acest context sunt enunțate Schema Incloziunii și procedeu diagonalizării, care ar constitui matricea logică definitorie pentru toate contradicțiile adevărate la care ne duce depășirea limitelor gândirii. În ultima parte a cărții, aceste instrumente conceptuale și formale sunt aplicate în analiza aporiilor la care ne duc tezele unor filosofi ai limbajului ca Frege, Wittgenstein, Quine și Davidson, dar și viziunile filosofice paradoxale ale lui Derrida, Heidegger și Nāgārjuna, la prima vedere cu totul străine de stilul și metodologia lui Priest.

Este important să accentuăm că nu avem în față o lucrare de istorie a ideilor filosofice cu un anumit nucleu comun. Astfel, nu corectitudinea interpretărilor pe care le oferă Priest ideilor lui Aristotel, Hegel sau Heidegger este cea care merită pusă în discuție, ci felul în care reconstrucțiile teoretice propuse de el sprijină sau nu teza cărții, exprimată în ultima frază a ediției întâi printr-o parafrază a ultimei propoziții din *Tractatusul* lui Wittgenstein: "Din ceea ce nu poți spune, din aceea te contrazici."

Camil Golub

Adrian-Paul Iliescu, *etică socială și politică*; Ars Docendi, București, 2007, 325 pp. ISBN: 978-973-558-296-8.

etică socială și politică este o lucrare menită să-l introducă pe cititor în problematica a două domenii conexe; conform autorului, *etica socială* privește întemeierea și distribuirea drepturilor și a obligațiilor morale la nivel social, între diverse grupuri (economice, sociale, etnice etc.), iar *etica politică* se ocupă de funcționarea drepturilor și obligațiilor morale în sfera politică, de distribuirea acestora între cetățeni și politicieni sau funcționari publici, precum și în corectitudinea raporturilor dintre instituțiile politice și cetățeni, dintre grupuri politice sau partide. Autorul acestei cărți, Adrian-Paul Iliescu, este profesor de filosofie politică și morală la Facultatea de Filosofie a Universității București.

Cartea, structurată în patru capitole, îmbracă forma unui curs academic, însă densitatea pozițiilor filosofice expuse și complexitatea cu care sunt tratate o recomandă și publicului avizat.

Prima parte, *Ce este etica socială și politică?*, are un rol prepoderent introductiv, autorul oferind o descriere bine structurată a problematicii domeniului: rând pe rând, subcapitole ce expun specificitatea, domeniile, rolul, importanța, conceptele și metodele eticii sociale și politice oferă ideile și cadrul de bază necesar dezvoltării ulterioare a lucrării.

O dată cu cel de-al doilea capitol, *Etica aranjamentelor sociale fundamentale*, cartea începe să devină interesantă și pentru cititorii mai apropiați domeniului: după o scurtă trecere în revistă a conceptelor de bază, Adrian-Paul Iliescu începe să trateze sistematic problema dreptății sociale descrisă ca "felul cum sunt localizate (sau distribuite) în societate avantajele și dezavantajele (economice, sociale, politice), drepturile și datoriile, valorile și poverile (sau beneficiile și costurile)". Concepțiile unor autori paradigmatici precum F.A. Hayek, R. Nozick, J. Rawls, M. Walzer, Th. Nagel sunt prezentate într-o manieră densă și bine structurată; lucrarea conține inclusiv pasaje relevante din autorii sus-menționați ce sunt traduse, în unele cazuri, pentru prima dată în limba română. Astfel, subcapitolele *Dreptatea socială ca dreptate procedurală*, *Dreptatea ca îndreptățire*, *Dreptatea ca fairness* sau *Egalitatea complexă* dezbate problema dreptății distributive într-o manieră critică, prin prezentarea de argumente pro și contra principalelor idei filosofice care au marcat domeniul în secolul XX. Interesant este că niciun subcapitol al lucrării nu se limitează la prezentarea unei singure poziții filosofice (spre exemplu cea a lui F.A. Hayek, R. Nozick, J. Rawls *et al.*) ci expune, argumentat, și limitările, punctele vulnerabile ale teoriei respective (analiza pe care David Lyons o face lui R. Nozick, contraargumentele lui Dworkin, Goodin, Waltzer sau Gauthier la adresa teoriei lui J.Rawls etc.).

Cel de-al treilea capitol al lucrării, *Etica politică*, are ca punct central dezbateră de idei sintetizată de autor sub forma "*Right* sau *Good*? Care este sarcina guvernării?" (în fapt, și titlul celui de-al treilea subcapitol, cel mai voluminos din întreaga lucrare). Această problemă a alegerii între un stat minimal care apără doar libertatea și drepturile negative și un stat maximal care să urmărească satisfacerea Binelui general este tratată de către Adrian-Paul Iliescu prin expunerea de concepții (Ayn Rand, Anthony Giddens, problema concentrării excesive de putere în jocul politic, argumentele pro și contra paternalismului, rezultatele logicii acțiunii colective – Mancur Olson), prin prezentarea de jocuri și situații ipotetice (paradoxul blatistului, problema lui Nash, etc.) dar și prin exemplificarea unor dezbateri autentice preluate în special din viața politică americană: sunt prezentate și comentate spețe "clasice", precum citirea Bibliei în școlile americane, politicile anti-trust, problema anulării contractelor în cazuri deosebite (*under duress*), posesia privată a armelor de foc, dar și dezbateră din jurul menționării creștinismului în Constituția europeană. Autorul nu neglijează nici probleme precum politicile asistențiale sau alocarea și realocarea resurselor iar maniera critică și prezentarea de argumente pro și contra îi vor construi cititorului o

imagine complexă asupra unor idei care au marcat fundamental dezbaterile politice și filosofice din Statele Unite ale Americii.

Ultima parte a cărții, *Etica relațiilor internaționale*, introduce în acest domeniu relativ nou prin intermediul unor teorii și lucrări politice clasice. Adrian-Paul Iliescu îi identifică pe Th. Hobbes (alături de Machiavelli) și pe I. Kant (ca exponent al Iluminismului, în lucrarea *Spre pacea eternă*) drept autorii “[...] care au pus fundamentele a două viziuni diferite despre relațiile politice în genere și despre relațiile internaționale în special”, două perspective întâlnite astăzi sub numele de *realism politic* și *liberalism internaționalist*.

E dificil de precizat care anume sunt raporturile exacte ale eticii cu politica: răspunsurile variază de la afirmarea unei legături logice (Isaiah Berlin – *filosofia politică nu este decât etică aplicată societății*) până la susținerea unei rupturi totale (versiuni ale realismului politic). Lucrarea de față construiește însă cu succes imaginea a două domenii în plină dezvoltare și extrem de complexe prin varietatea și importanța problemelor care le compun. Citându-l pe Adrian-Paul Iliescu: “A susține că morala nu are sens în sfera socială sau politică (deoarece aici se produc frecvent încălcări sau ignorări ale normelor, deoarece aici există conflicte ce exclud eleganța etică) ar fi similar cu a susține că justiția nu are sens deoarece oricum există numeroase infracțiuni”.

Andrei Vasilescu

ALTE PUBLICAȚII:

Daniela Cutaș, *GenEtica reproducerii. Politici ale moralității și moralitatea politicilor*; Ideea Europeană, București, 2007, 250 pp. ISBN: 978-973-7691-86-6.

Herbert Schnädelbach, *Introducere în teoria cunoașterii*; Trad. Mihail-Radu Solcan, Paralela 45, București, 2007, 198 pp. ISBN: 978-973-47-0153-7.

Valentin Mureșan & Cristian Ducu (ed.), *Proceedings of the International Conference “John Stuart Mill. 1806-2006”, University of Bucharest, November 3-4, 2006*; Editura Universității din București, București, 2007, 315 pp. ISBN: 978-973-737-412-7.

Romulus Brâncoveanu (ed.), *Managementul cunoașterii*; Editura Universității din București, București, 2007, 318 pp. ISBN: 978-973-737-391-5.

Laurențiu Staicu, *Metafizica genurilor naturale*; Editura Universității din București, București, 2007, 196 pp. ISBN: 978-973-737-386-1.

Florentina Călmățuianu, *Tipologii ale sistemelor deductive*; Editura Universității “Alexandru-Ioan Cuza”, Iași, 2007, 246 pp. ISBN: 978-973-703-137-2.

D. Stoianovici & G. Flonta & C. Stoenescu (ed.), *Filosofia lui Karl Popper. Analize și interpretări*; Edit. Pelican, Giurgiu, 2007, 278 pp. ISBN: 978-973-88115-3-9.

* * *

EVENIMENTE:

Studia Mediaevalia Colloquium 3°, 2008; 26-27 septembrie 2008, București.

În perioada 13-14 mai 2008, grupul independent de cercetare Studia Mediaevalia și Facultatea de Filosofie a Universității din București vor organiza cea de-a treia conferință din cadrul *Studia Mediaevalia Colloquium*. Tema aleasă de organizatori pentru această ediție este "Fericire și dorință în Evul Mediu. Secolele II-XIV, tradițiile occidentală și răsăriteană". Detalii vor putea fi obținute în curând de pe site-ul www.studiamediaevalia.ro.

Bucharest Conference in Applied Ethics; 30-31 octombrie 2008, București.

Centrul de Cercetare în Etică Aplicată al Facultății de Filosofie din cadrul Universității din București va organiza în perioada 9-10 octombrie 2008 prima conferință din cadrul seriei *Bucharest Conference in Applied Ethics*. Tema pentru sesiunea 2008 este "Ethical Management, Corporate Strategy, and Sustainable Development", iar limba oficială este engleza. Organizatorii evenimentului și-au propus să reunească specialiști în etica în afaceri din România și din străinătate, atât din mediul academic, cât și din sectorul economic. Detalii cu privire la acest eveniment pot fi găsite la adresa www.ccea.ro/bcae/.

Symposium Aristotelicum I, 2008; 27-28 noiembrie 2008, București.

Același grup independent de cercetare, Studia Mediaevalia, va organiza între 27-28 noiembrie 2008 la Facultatea de Filosofie din Universitatea din București primul simpozion dedicat lui Aristotel. Sub titulatura *Symposium Aristotelicum I, 2008*, invitații vor dezbate despre "Mecanismele acțiunii umane la Aristotel și în aristotelism." Prezentarea simpozionului și a participanților va putea fi accesată la adresa www.ccea.ro/symposium-aristotelicum/.